

Boeksignalement

Nico van Horn

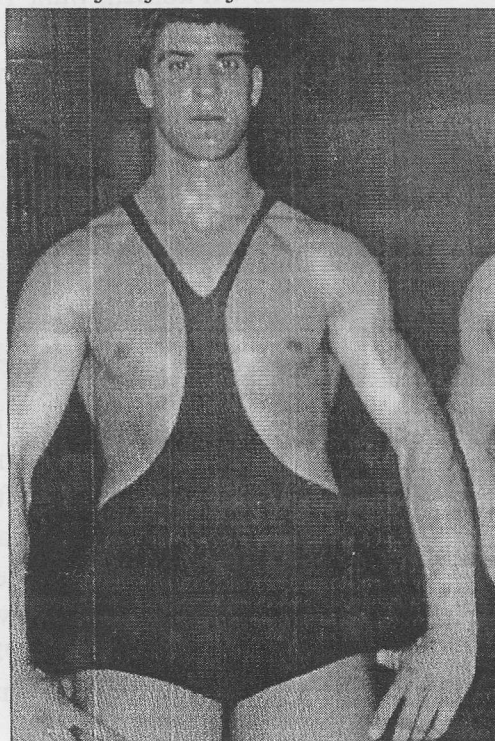
E. Holtman (eindred.), e.a., 100 Jaar Krachtsport in 17 sterke verhalen, Jubileumuitgave van de Koninklijke Nederlandse Krachtsport- en Fitnessfederatie ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan, KNKF, Amsterdam, 2003, 128 blz., ill.

Hoewel er een hele redactiecommissie in het boek vermeld staat, is de sterke man achter het schrijverscollectief Piet van der Kruk. Van hem zijn dan ook de vijf biografische schetsen die door het boek verspreid staan, zowel van gewichtheffers als van worstelaars. Want de KNKF telt intussen zes onderbonden: gewichtheffers, worstelaars, powerlifters, bodybuilders & fitnessers, sumoworstelaars en touwtrekkers. Alle voorzitters hebben hun zegje gedaan in dit boek, en het verbindende verhaal is van de hand van Piet van der Kruk. Wellicht ten overvloede: bij worstelen gaat het om het Grieks-Romeins en vrij worstelen. Wat al eens eerder bleek, klopt wel: de krachtsporters mogen dan wel helden zijn, maar met archieven zijn ze dat niet geweest. Gelukkig heeft Van der Kruk na jarenlange noeste arbeid heel veel bijzondere en ook gewone gegevens over de ontwikkeling van al de beschreven sporten gevonden en ze nu voor de eerste keer gepresenteerd. Het sterkste vind ik zijn biografische schetsen. Wellicht omdat Piet zelf succesvol gewichtheffer is geweest, kent hij de drijfveren van zijn illustere voorgangers.

De grote instigator van de krachtsporten in Nederland was Eugen Sandow, (1867-1925). Duitser van origine streek hij in 1887 in Amsterdam neer waar hij twee jaar zou blijven. Zijn fysieke verschijning werkte magnetiserend op vele jonge sporters die allemaal op Sandow wilden gaan lijken. Een aardig detail: Sandow brak voor een beroeps carrière in de krachtsport zijn medicijnenstudie af. Het verhaaltje dat krachtsporters uitsluitend uit de lagere milieus werden gerecruteerd kan hiermee gedeeltelijk naar de vuilnishoop. Een aanzienlijk iemand als C. Dudok de Wit, 'De Minister van Sport' zoals hij doorgaans werd genoemd, was medeorganisator en jurylid van de worstelwedstrijd-

en in 1893, in Amsterdam, de eerste in Nederland. Nederland liep voorop bij met name het gewichtheffen. Rotterdam organiseerde de eerste Europese kampioenschappen gewichtheffen in 1896, en in datzelfde jaar waren er ook de eerste (zij het officieuze) Europese kampioenschappen worstelen in Rotterdam. Worstelaar Jacob van Moppes nam deel aan de Olympische spelen in Londen in 1908, maar stuitte daar op afwijkende spelregels. Daarna haastte de Krachtsportbond zich om de spelregels te harmoniseren. De touwtrekkers haalden in Antwerpen in 1920 een zilveren medaille op de Olympische Spelen. In het boek vinden we ook het verhaal over wedstrijden in gewichtheffen in het Concertgebouw in Amsterdam

In de Tweede Wereldoorlog verloor de krachtsport een fiks deel van zijn (joodse) leden en net als bij andere sporten waren er helaas ook mensen die de Duitse kant kozen. In het boek ruim aandacht voor het powerliften, de competities voor de sterkste man, en de actieve deelname van vrouwen aan alle vormen van krachtsport. Het boek bestrijkt derhalve een zeer uitgebreid terrein, waarover nog niet zo veel was verschenen. Van der Kruk is (nog) geen geoefend schrijver en veel zinnen staan in de passieve vorm. Maar oefening baart kunst en over een paar jaar zal Van der Kruk met het definitieve werk over krachtsport in Nederland uitkomen. Tijd genoeg om kritisch naar de schrijfstijl te kijken.

Mooi fotomateriaal, bijvoorbeeld van een jonge Anton Geesink in worstelstenuue, de eerste worstelwedstrijd in Nederland in 1893, de winnaar van brons in Londen in 1948 Bram Charité, de mysterieus verdwenen Marinus Ringelberg die in 1920 in Antwerpen de vierde plaats haalde bij het gewichtheffen. Tip: het Paastoernooi van de Utrechtse krachtsportvereniging De Halter. Daar vindt u de meeste beschreven sporten live uitgevoerd in een sterk internationaal bezet toernooi. □

V.F. Marcha en N.S. van der Wal, *Ergilio Hato: simpel, sierlijk, sensationeel. De hoge vlucht van een voetballegende, uitgeverij SWP, Amsterdam, 2003, ISBN 90 6665 546 1, 222 blz., ill., 29,50 euro.*

Dit boek doet je denken aan bodyscans, bagagecontrole en risicovluchten. Het internationale vliegveld van Curaçao is vernoemd naar de voetballer Ergilio Hato. (Is dit trouwens het enige vliegveld ter wereld vernoemd naar een voetballer? Het zou een unicum zijn!) Hoewel de laatste jaren veel aandacht is geweest voor de voetballers uit Suriname, compleet met kabel, en er ook een dertigtal jaar geleden een Surinaamse sportencyclopedie het licht zag, is voor sport op de Antillen niet zo'n belangstelling getoond. Ach, wat weten wij van sport op de Antillen? Baseballen, ja, en dan hebben we het gehad. Maar Hato, geboren in 1926, en gelukkig nog steeds in leven, had als de 'pantera negra', de 'vliegende vogel' of 'elastic man' de hele Antilliaanse maatschappij in zijn ban. En ook in Nederland kende hij talloze bewonderaars, vooral in Rotterdam. Stukken van de Gouverneur van de Antillen, niet plichtmatig geschreven, maar vol liefde en bewondering, zijn kinderen en naaste vrienden, Feyenoordvoorzitter Van den Herik en zelfs Pelé.

Hato begon op te vallen met zijn voetbalcapaciteiten in 1943. De teams waarin hij speelde waren succesvol en gevreesd in heel Midden-Amerika. Zijn faam verspreidde zich over heel Zuid-Amerika. Hij heeft prof-aanbiedingen gehad in Costa Rica, Honduras, Guatemala en zelfs Brazilië. Maar hij bleef zijn land trouw.

In 1950 haalde het Antilliaanse elftal met Hato de titel bij de Midden-Amerikaanse en Caribische kampioenschappen. Regelmatig speelde Hato in die jaren in Nederland tot grote verrukking van de mensen.

Een bijzondere band kreeg Hato met Rotterdam. In 1946 nam Feyenoord namelijk deel aan een toernooi op de Antillen. Direct gevolgd door een rematch in de Kuip, want Feyenoord was op het Antilliaanse toernooi tweede geworden. In 1954 reisde het Nederlandse elftal naar 'Coursou', en speelde en verloor tegen de Antillen. Deze wedstrijd ontbreekt in het standaardwerk van Verkamman over de geschiedenis van het Nederlandse elftal. Het was geen echte interland. Verkamman noemt Hato zelfs in het geheel niet, terwijl hij wel enkele keren in het Nederlandse elftal gespeeld zou hebben. Als dit gegeven klopt, dan is het tijd voor eerherstel, Verkamman! Hato nam met het Antilliaanse team deel aan de Olympische Spelen in Helsinki. Tot 1958 was Hato actief als voetballer, daarna speelde hij puur voor zijn plezier en coachte hij. Triest is wel dat Hato in het begin van de jaren zeventig door de firma Maduro, waar hij twintig jaar had gewerkt als chauffeur van benzinetrucks, zonder pardon en zonder pensioen op straat werd gezet. (De firma heeft dit later ruimhartig vergoed en was een belangrijke sponsor voor dit boek) Gelukkig bekommerden vrienden en bewonderaars zich om hem en bezorgden hem een baan bij de Antilliaanse Luchtvaart Maatschappij.

Uit dit boek spreekt onverholen liefde voor een aardige man en een groot voetballer. Is er dan niemand die een hekel had aan Hato? We komen heel wat te weten over zijn persoonlijke leven, ook zijn tegenslagen en mislukkingen. De persoonlijke verhalen zijn in het kader gezet, dat geschetst is door Nancy van der Wal, journaliste van opleiding, bankhistoricus en -archivaris van professie en door Valdemar Marcha, bijzonder hoogleraar te Utrecht Sociale Cohesie en Multiculturaliteit.

Het boek is tweetalig: Nederlands en Papiamentto. Fraaie foto's uit privaat en openbaar bezit. Een passend eerbetoon aan een thans ernstig zieke Hato, maar gelukkig op tijd. □

P. Boersma, *Jacob Klaver, it libben fan in keatsferieniging*, Koperative Utjowerij, Bolsward, 2003, 100 blz., 14,50 euro.

Het boek over de eeuwoude kaatsvereniging Jacob Klaver uit Mantgum is in het Fries geschreven. Maar als je het hardop leest, met wat Beerenburg achter de kiezen, is het heel begrijpelijk. Een curieus boek, want de geschiedenis van de vereniging is beschreven door de vereniging zelf, in de ik-vorm. Volgens mij is dit de eerste keer dat dit zo is gebeurd en het geeft een verrassend en hoogst origineel resultaat, de vereniging als levend organisme, de leden en bestuursleden zijn bijspelers. Het boek biedt geen strikt doorlopend historisch overzicht. Het dorp Mantgum is de tweede hoofdrolspeler in dit boek. Op micro-niveau beschrijft Jacob Klaver zijn eeuw, samen in en met het dorp.

Er zijn een paar thematische stukken, bijvoorbeeld over muziek, het vaandel, de deelname aan belangrijke toernooien, een overzicht van de voorzitters en enkele biografische schetsen van de grootste spelers. Hoewel Jacob Klaver zich vooral plaatselijk actief betoonde, waren er incidenteel belangrijke zeges op provinciaal en nationaal niveau. In 1924 won de vereniging het Freuletoernooi in Wommels en in 2001 werden de meisjes nationaal kampioen. Maar de belangrijkste wedstrijden waren de wedstrijden binnen de vereniging zelf. Soms was er weinig aanwas van jeugdleden, maar Jacob Klaver kreeg het voor elkaar dat kaatsen als onderdeel bij de gymnastiek op de lagere scholen werd ingevoerd. Ook voor de wat oudere leden toonde de club zich bijdehand: de jongens die vlak na de oorlog als militair naar Indië dienden, hoefden geen contributie te betalen. In de jaren vijftig konden vrouwen lid worden en later volgden de meisjes.

Steeds weer klimt Jacob Klaver naar boven, in benarde tijden, met nieuwe initiatieven en plannen: extra-trainingen, nieuwe wedstrijden (de Lytse PC), propaganda en bij dit alles speelt gezonde humor en zelfspot een grote rol.

Schrijver Piter Boersma is romancier van beroep en dat is te merken ook. Dit boek leest als een roman. Een roman over een prachtige sport.

P. Breuker e.a., *De vijfde woansdei 150 jier PC 1853-2003*, Van Wijnen, Franeker, 2003, ISBN 90 5194 2575, 296 blz., ill., 29,50 euro.

Piter Breuker, de grote man van het kaatsen in Friesland, heeft het hem gelapt. Na een eerdere publicatie over de geschiedenis van de kaatssport is nu de bijbel verschenen over 150 jaar PC, die elke vijfde woensdag in juli de belangrijkste kaatswedstrijd in Friesland organiseert. De schrijvers van het boek hebben aan alles aandacht besteed: de ontwikkeling van de Friese maatschappij en de plaats van het kaatsen daarin, het beschavingsoffensief in de negentiende eeuw waardoor de Permanente Commissie zou ontstaan, alle winnende parturen compleet met hun beroepen, de Belgische overwinning in 1917, de gemeente Franeker, de toeschouwers, het speelveld, de opbouw van het terrein, prijzen en geldbedragen, een geschiedenis van het kaatsen in binnen en in het verre buitenland, bestuurders, de soms wat moeizame verhouding met de Kaatsbond en ga zo maar door. Werkelijk uitputtend, en dit alles opgesierd met ongekende illustraties.

De eerste bladzijdes zijn gewijd aan de geschiedenis en de vele vormen van kaatsen, de ontwikkeling van de sport naar tennis en andere balspelen. Toen in de negentiende eeuw, op de golf van een Fries romantisch nationalisme, aandacht van hogerhand kwam voor kaatsen, bleven de kaatsers gewoon doorspelen. Nu niet meer op initiatief van de kasteleins, maar onder nette organisatoren. Het was beslist geen sport die zich vanuit de bovenste lagen naar het volk uitspreidde, nee, de hoge heren probeerden zich aan te passen bij de gebruiken van het kaatsvolk. De onderwijzers en burgemeester in hun drang de mensen te beschaven, konden ook niet anders. Wel verdween het pure prijskaatsen enigszins naar de achtergrond, al zijn er nog steeds (zeer kleine) geldbedragen te winnen.

De vele plaatselijke kaatsverenigingen ontstonden pas in het laatste kwart van de negentiende eeuw, daarvoor speelde je gewoon. De Friezen hadden blijkbaar niet zo'n behoefte aan sport binnen verenigingsverband. De belangrijkste wedstrijd, de PC, werd toch wel

gespeeld. Kaatsen was demonstratiesport op de Olympische Spelen in Amsterdam. Maar buiten Friesland, en daar zelfs niet in de hele provincie, heeft kaatsen nooit echt vaste grond behouden. Toch is kaatsen met al zijn rituelen en tradities met name rond de PC springlevend. Een gedeelte van het boek is in het Nederlands, de rest is in het Fries. Dat is geen bezwaar voor urenlang leesplezier.

Kan een boek te uitgebreid zijn? Ik heb gehoord dat er wat kritiek op dit boek was in die richting. Lijkt me overigens niet terecht. Een voorwaarde is dat je op zijn minst zelf een keer een kaatswedstrijd moet hebben bijgewoond, dan raak je al snel gegrepen. En verder: dit boek kan je lezen, maar daarna valt het te gebruiken als naslagwerk voor nader onderzoek. Er wordt gesproken over de sociale herkomst van sporters, wel, dit boek geeft achterin een complete lijst met geboorteplaatsen en beroepen van de winnende kaatsers. Wat wil je nog meer? Aandacht voor strips en kaatsen, kaatsen in de literatuur, prachtige sportanekdotes en bezoeken van hoge pieten.

Het kaatsen is gelukkig niet in de greep van de commercie geraakt, en laat dat zo blijven. Geen reclameborden op het veld.

Vermeldenswaard is de bijdrage van Kees 't Hart die de lezers oproept om thuis te blijven. Als er net zoveel Randstedelingen naar de PC proberen te gaan als naar de Elfstedentocht, dan zou het wel eens gedaan kunnen zijn met de unieke sfeer die van de bladzijdes spettert. Oké, maar blijven jullie dan voortaan thuis op Koninginedag? □

Arnold Aarts, Marc Kok, Pieter Kraak en Govert Wisse, *Piet Kraak, de IJmuidense voetballegende*. De Vrieseborch, Haarlem, 94 blz., ISBN 90-6076-5087, 11 euro.

Gerbrand Bakker

'Geliefd en gehaat, eigenwijs en overtuigd van zichzelf; Piet Kraak was een man die emoties losmaakte.' (De auteurs). 'Hij bleef een gewone vent. Een geschikte peer, niks blasé.' (Rudi de Boer, jeugdvoetbalmaat) 'Een brute doelman, die zijn spelers dirigeerde.' (Voormalig ploegmaten) 'Dat geknuffel en gezoen na een doelpunt door die koffiekleurige jongens maken onze keeper Piet Kraak helemaal van streek.' (Radioverslaggever Ad van Emmenes tijdens de Olympische wedstrijd Brazilië - Nederland in 1952) 'Grijp hem in zijn kruis, dan blijft hij wel weg.' (Piet Kraak, tegen jeugdige keeper Herman Haver, die gehinderd werd door 'een lastig spelertje') 'Piet Kraak is bij het andere geslacht minstens zo populair als zanger Jim van de Idols' (De auteurs) 'Het leek wel of hij honing aan zijn kont had.' (Oud-ploeggenoot Freek Venus) 'Als Piet met een jongen praatte, was hij meteen van de verkeerde kant.' & 'Piet was een kerel, een echte man. Sportief én charmant.' (Kraaks vrouw Aly) Piet Kraak, geboren op 14 februari 1921 te IJmuiden. Jarenlang sterkekeeper van Stormvogels, 33-voudig interlandspeler en deelnemer aan twee Olympische Spelen. Vanaf 1970 trainer in Denemarken. Krijgt in 1981 een hersenbloeding. In 1983 (!) dringt dat nieuws door tot Nederland en wordt er een benefietwedstrijd gespeeld (een speciaal samengesteld IJmond-team wint met 6-4 van oud-internationals), waarvan de opbrengst zijn opname in revalidatiecentrum Heliomare mogelijk moet maken. De Deense gezondheidsdienst geeft daarvoor echter geen toestemming. Op 28 april 1984 overlijdt Kraak te Farevejle, Denemarken. 'Het gezelschapsdier, dat in zijn rijke leven zo heeft genoten van alle aandacht die hij kreeg, sterft een eenzame dood.' (De auteurs) Het fraai uitgegeven boekje bevat veel foto's en onder andere de bovenstaande citaten. □